<https://doi.org/10.31470/2706-7904-2020-15-122-127>

**СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АКСІОЛОГІЧНОЇ
ПОТУЖНОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО ПРИКМЕТНИКА:
ПСИХОЛОГІЯ СПРИЙНЯТТЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

***Semantic-Pragmatic Potential of the Axiological Power of the English Adjective:
The Psychology of Perception in the Process of Learning English
as a Foreign Language***

Oksana Kovtun

*Ph.D. in Philology, Associate Professor
Vasyl' Stus Donetsk National University (Ukraine)*

o.kovtun@donnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9139-8987>

Abstract

The study clarifies the semantic and pragmatic potential of the axiological power of the English adjective: the psychology of its perception in the process of learning English as a foreign language. The purpose of this scientific research is to demonstrate the axiological load and special semantic and pragmatic nature of the English adjective for the developing of understanding of the feasibility of using adjective forms in communicative activities of the students. As a result of the study, we come to the conclusion that the English adjective forms a qualitative layer of reality, which is considered to be the "fourth spatial dimension of the world", given the trends of globalization. The adjective has a kind of verbalization, pragmatic value and participates in the formation and development of linguistic consciousness, which is manifested in the conceptualization of axiology, represents a set of evaluative, qualitative, cultural and ideological characteristics that are reflected in the special interaction of different means of linguistic expression.

Key words: *adjective, axiology, the category of appraisal, English, language learning.*

Вступ

Introduction

Аксіологічний світогляд особистості будується не лише за допомогою рідної мови, але й англійської мови як іноземної. Тому роль «процесу викладання англійської мови як розвитку гуманістичних цінностей шляхом реалізації мовних цінностей засобами аксіологічної лінгвістики дуже важлива» (Zerkina, Lomakina &

Kostina, 2015) і безпосередньо залежить від психологічних особливостей сприйняття іноземної мови загалом та її конкретних фрагментів зокрема.

Найбільш виразно маркованим класом слів в аспекті лінгвоаксіології традиційно вважають прикметник. Прикметник спроектований на вербалізацію розмаїття ознак, загальна кількість яких дає змогу людині всебічно пізнати суть об'єктивної реальності, удосконалювати мовний образ світу, моделювати широку систему конотацій (див. про це: Hunston, 2019). Прикметники сприяють реконструкції світогляду мовної свідомості, дають змогу увиразнити реальність, упорядкувати реальії довкілля відповідними мовними засобами.

Своєрідність аксіологічної спроможності прикметників вивчали, зокрема, Дж. Р. Айзер (1976), Р. Струтон (1990), Е. Станкевич (1964), Л. Грей (1999), Ч. Стівенсон (1985), С. Ханстон (2019). Проблеми лінгвоаксіології на матеріалі англійської мови були у фокусі уваги О. Єсперсена (1933), У. Лабова (1972), О. М. Вольф (1978), І. В. Арнольд (1986), Дж. Лакоффа (1987), Сьюзан Ханстон і Джоффа Томпсона (2000), Джеймса Мартіна (2002, 2004, 2010), Майкла Халідея і Крістіана Метьєсена (2004), Джеймса Мартіна і Пітера Уайта (2005), Роберта Енглберстона (2007), Моніки Беднарек (2006, 2008, 2009), Бруно Бари (2010), Елени Котос (2014), Пітера Уайта (2015, 2016), Є. Ф. Серебреннікова (2016), Рут Бріз та Інесс Олзи (2017), Сьюзан Ханстон (2008, 2011, 2019) та інших.

Сфокусувавши увагу на найбільш авторитетних і цитованих дослідженнях ключових науковців, задіяних у сфері лінгвоаксіології, помічаємо, що в західній лінгвістичній традиції простежуємо наявність фрагментарних праць із лінгвоаксіології, усе ще мало дослідженою залишається роль прикметників у вираженні оцінних значень.

Мета наукової розвідки – продемонструвати аксіологічну навантаженість та особливу семантико-граматичну й прагматичну природу прикметника англійської мови для вироблення в здобувачів вищої освіти розуміння доцільності використання прикметникових форм у комунікативній діяльності.

Методи та методики дослідження ***Methods and Techniques of the Research***

Для опису оцінної потужності прикметникових форм англійської мови, активізації ефективності вивчення англійської мови застосовано комплексну методику, що ґрунтується на широкому спектрі прийомів: порівняння, інтерпретація, абстрагування, класифікація, функційно-комунікативний та дискурсивний аналіз. Дослідження семантико-прагматичного потенціалу аксіологічної потужності

англійського прикметника здійснювалося на матеріалі тлумачного словника англійської мови «Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English» (Hornby, 1989) та словника символів «A Dictionary of Symbols» (Cirlot, 1973).

Результати **Results**

Оцінку інтерпретують як чинник, що формує картину глобальних цінностей, оскільки ціннісні уявлення властиві кожній культурі. Оцінка базується на уявленнях, людських знаннях, а також на системі національних та культурних стереотипів, психології їх сприйняття (див. докл.: Космеда, 2000). «Мову, зокрема прикметники, які використовують люди, можна застосовувати так, щоб зрозуміти різні аспекти ставлення до дійсності» (Matthew & Russell, 2014). Прикметники належать до ментальної (когнітивної, епістемічної) сфери, виражають широку палітру оцінок певних об'єктів чи ситуацій з огляду на багатоаспектне, багатовимірне ставлення до дійсності чи істини, соціальних та культурних моделей, ідеалів, норм, стандартів. Вони відіграють особливу роль у фіксації та оцінці знань, оскільки утворюють *атрибутивний «портрет»* реального світу в мовній свідомості, що надалі допомагає створювати та оцінювати образи предметів, які оточують людину (Hunston, 2019).

Прикметники англійської мови, на думку С. Ханстон, можуть бути репрезентовані двома класами лексем: емпіричним та раціональним (Hunston, 2019). Система прикметників дає змогу реконструювати світогляд особистості, продемонструвати «присутність» реальності у свідомості, насамперед мовній, відповідно «організувати» реалії об'єктивного світу.

Слід пам'ятати, що *стандарт порівняння заснований на єдності асоціативного мислення* особистостей – членів суспільства. Отже, процес вивчення іноземної мови генерує сприйняття якісної етнокультурної специфіки англійської мови, що відображає не лише «англійський» світогляд, а й «англійський» спосіб оцінювання довкілля.

Прикметники англійської мови утворюють не лише єдину концептуальну оціночну сферу, але й уніфіковану якісно-кількісну. Учені вказують на особливість прикметникової багатозначності, що виражається в активному розвитку значення *на основі актуалізації широкої палітри психологічних асоціацій*, що виникають у мовній свідомості комунікантів (Bara, 2010; Bednarek, 2006; Hunston, 2019).

Наприклад, прикметник *purple* (фіолетовий) має конотативне значення, властиве лише англійській лінгвокультурі, оскільки цей колір вважається «королівським» й асоціюється з величністю. Це значення зафіксоване в системі фразеологізмів,

наприклад: *to be born (cradled) in (the) purple* (бути народженим у фіолетовому) означає ‘мати благородне походження’; ‘бути належним до вишуканого роду’.

Семантичний опис прикметників неможливий без урахування ментальних виявів, що стосуються конкретних характеристик чи оцінок довкілля. Вони дають можливість поєднувати та протиставляти різні об’єкти дійсності, а також розпізнавати їх. У мові це реалізовано, як відомо, у тому, що прикметники можуть утворювати синонімні та антонімні ряди.

Згідно з результатами психологічних досліджень, що базуються на біопсихічному досвіді людини, *білий колір* асоціюється зі світлом: він *указує напрям* і виражає такі смисли, як ‘початок’, ‘чистота’ та ‘невинність’ (Cirlot, 1973). Усе сказане стосовно семантики й прагматики аналізованої лексеми на позначення кольору (*white*), зокрема вияву оцінного значення, що формується на його базі у свідомості людини, виражається символічними значеннями *чистоти, простоти, невинності, правди, надії, святості, милосердя*, це також *символ миру, прощення*.

Базові кольори «передають» основні емоції; складні, багатокомпонентні кольори відображають складніші, «заплутаніші» поняття (Cirlot, 1973). Отже, аналіз смислового навантаження прикметника *white* доводить, що кожне оцінне значення формується у свідомості людини внаслідок її чуттєвого досвіду, практичної діяльності та узагальнень її розуму. Процес формування оцінних значень постійний, регулярний, систематичний, його швидкість та якісні зміни залежать від інтра- та екстралінгвістичних чинників. Він ґрунтується на особливостях психологічного сприйняття.

Висновки **Conclusions**

Англійські прикметники утворюють своєрідний якісний шар реальності, який вважають «четвертим просторовим виміром світу», ураховуючи тенденції глобалізації. Прикметник має своєрідну вербалізацію, прагматичну цінність і бере участь у формуванні та розвитку мовної свідомості, що проєктується на можливості концептуалізації аксіологічності, репрезентує сукупність оцінних, якісних, культурних та світоглядних характеристик, які відображаються в особливій взаємодії різних засобів мовної виразності.

Прикметники мають важливе значення у процесі навчання іноземної мови, оскільки розкривають її лексико-семантичний потенціал, знайомлять з лінгвокультурою, розширюють мовленнєві здібності лінгвоособистості.

Нагальною залишається проблема доповнення вже існуючої теорії, присвяченої граматичним механізмам породження оцінки та дослідженню всього граматичного

потенціалу мови крізь призму граматики оцінки на базі англійської мови. Важливим і перспективним вважаємо контрастивне дослідження аксіологічної потужності прикметників, яке може бути здійснене на матеріалі слов'янських і неслов'янських мов, що сприятиме глибшому вивченню проблеми, розумінню внутрішньої суті мови, її лінгвокультури, дасть можливість глибше вивчати англійську мову як іноземну.

Література References

- Арнольд, И.В. (2012). *Лексикология современного английского языка*. Москва: ФЛИНТА: Наука.
- Вольф, Е.М. (1978). *Грамматика и семантика прилагательного: На материале иберо-романских языков*. Москва: Наука.
- Космеда, Т. (2000). *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*. (Монографія). Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
- Стивенсон, Ч. (1985). Некоторые прагматические аспекты значения. *Новое в зарубежной лингвистике*, 16, 129–155.
- Bara, B. (2010). *Cognitive Pragmatics: The Mental Processes of Communication*. USA: MIT Press. <https://doi.org/10.1515/iprg.2011.020>
- Bednarek, Monika. (2009a). Dimensions of evaluation. *Cognitive and linguistic perspectives. Pragmatics and Cognition* 17 (1), 146–175. <https://doi.org/10.1075/pc.17.1.05bed>
- Bednarek, Monika. (2009b). Emotion talk and emotional talk: Cognitive and discursive perspectives. *Language and Social Cognition. Expression of the Social Mind* (pp. 395–431). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bednarek, Monika. (2006). Evaluation and cognition: Inscribing, evoking and provoking opinion. *Language and Memory. Aspects of Knowledge Representation* (pp. 187–221). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Cirlot, J.E. (1973). *A Dictionary of Symbols*. London: Routledge.
- Eiser, J.R. (1975). Attitudes and the use of evaluative language: a two-way process. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 5, 235–248.
- Gray, S.L. (1999). *Mastering idiomatic English: Adjective Phrases*. Moscow: National Textbook Company.
- Hornby, A.S. (1989). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford University Press.
- Hunston, Susan. (2019). Language patterns and ATTITUDE revisited: adjective patterns, attitude and appraisal. *Functions of Language*. 26, 3, 343–371. <https://doi.org/10.1075/fo1.16030.su>
- Jespersen, O. (1933). *Essentials of English Grammar*. London: George Allen and Unwin.
- Matthew, D. & Russell, H. (2014). The Evaluative Lexicon: Adjective use as a means of assessing and distinguishing attitude valence, extremity, and emotionality. *Journal of Experimental Social Psychology*, 56, 214–227. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2014.10.005>
- Stankiewicz, E. (1964). *Problems of Emotive Language*. London. Routledge.
- Struton, R. (1990). *Philosopher on Dover Beach*. Manchester: Carcanet Press.

- Valeev, A.A. & Kondrat'eva, I. G. (2015). Axiological Approach to the Development of Students' Intercultural Competences by Foreign Language Means. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 361–365.
- Zerkina, N., Lomakina, Ye. & Kostina, N. (2015). Axiological Linguistics and Foreign Language Teaching. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 199, 254–260.
- Zerkina, N. (2011). Explicit and implicit representation of the concept WHITE in English. *Cognitive Studies of Language*, 8, 405–406.
-